

תפקידנו בשעה זו

נכתב ע"י אחד השומעים, אינו מוגה

שיחה שנאמרה בערב שבת הגדול תש"פ

ניתן להשיג את החוברות

אצל משפ' גריינימן

רוזנהיים 7 ב"ב

0527183997

תוכן

- א. הישועה ממתנה למעשה אחד - ביאור המעשה דגרעון..... ב
- ב. לשמוח עם הקשיים המזדמנים..... ה
- ג. רואים בחוש ההכנה לביאת משיח..... ח
- ד. גדול השלום שמסלק הפורענות..... י
- ה. סיכום הדברים - להכיר את המצב שאנו נמצאים בו כהיום ולראות הכל כחסד..... יב
- ו. לראות את ההשגחה הפרטית בכל ענין..... יג
- ז. מעשה אחד יכול להציל את כל העולם..... יד
- ח. ידיעת האמונה לעומת "השטן מקטרג בשעת הסכנה"..... טז
- ט. "ואני אקשה את ליבו" ביאור הדברים שלא כפוחו נגד רצונו..... טז

האמת בהרבה ענינים הפוך ממה שנראה

- "זיהי שם לגוי" - מלמד שהיו ישראל מצויינים שם"..... יח
- ומרדכי לא יכרע..... יט
- וכיראתך עברתך..... כ
- 'זימררו' - כדי שינאלו..... כ
- צער גדול בנים..... כא
- המקבל על עצמו עול תורה..... כא
- יוסף ושר המשקים..... כב
- סיכום הדברים..... כב

א. הישועה ממתינה למעשה אחד – ביאור המעשה דגדעון

בספר שופטים ו' כתוב המעשה שהיה בימי גדעון בחג הפסח:

הנביא מזכיר תחילה את צרת בני ישראל, "ויעשו בני ישראל את הרע בעיני ד' ויתנם ד' ביד מדין שבע שנים", ואז חזקה יד מדין על ישראל, והיו בני ישראל עושים להם מערות ומתחבאים בהם מפני מדין, והמדיינים היו אוכלים להם כל מה שהיו זורעים, "והיה אם זרע ישראל ועלה מדין ועמלק וגו' והשחיתו את יבול הארץ ... ולא ישאירו מחיה בישראל ושה ושור וחמור, כי הם ומקניהם יעלו, ואהליהם יבואו, ובאו כדי ארבה לרוב ולהם ולגמליהם אין מספר ויבואו בארץ לשחתה, וידל ישראל מאד מפני מדין, ויזעקו בני ישראל אל ד', ויהי כי זעקו בני ישראל אל ד' על אודות מדין, וישלח ד' איש נביא אל בני ישראל ויאמר אליהם כה אמר ד' א' ישראל אנכי העלתי אתכם ממצרים ואוציא אתכם מבית עבדים וגו' ולא שמעתם בקולי", למה אתם עובדים עבודה זרה אף שאמרתי לכם שלא לעבוד ע"ז.

ואז מתחיל ענין הנסים שנעשו ע"י גדעון והמעשה שהיה בחג הפסח:

וכתוב ויבוא מלאך ד' וישב תחת האלה אשר בעפרה אשר ליואש אבי העזרי, מגיע מלאך ויושב תחת העץ בחצר של יואש.

וגדעון בנו חובט חיטים בנת להנים מפני מדין, מדין היו חוטפים להם כל מה שהיו זורעים, לפי שהיה מתיירא ממדין, לא היה יכול לחבוט את החיטים בגורן, שמיד ירגישו בכך ויחטפו הכל, ובשביל להסתיר מהמדיינים היה גדעון בנו של יואש חובט את החיטים בנת שהוא מקום דריכת הענבים, לפי שלא היה זה זמן דריכת הענבים אלא זמן קצירת החיטים, היה נטמן בנת שלא יבואו מדין לחפש שם בזמן זה, הנה הגיע מלאך וישב תחת עץ האלה בחצר של יואש, עד שגדעון חובט את החיטים ולאחר שחבט נגלה אליו: "וירא אליו מלאך ד' ויאמר אליו ד' עמך גבור החיל".

וביאור הדבר למה התישב תחילה המלאך תחת העץ ולא התגלה אליו מיד, מבואר במדרש והביאו הרד"ק שהמלאך המתין עד שימצא לגדעון זכות, שכיבד את אביו בכך שחבט את החיטים, וכמו שהביא רש"י שהיה רגיל שאביו היה חובט החיטים והוא כוברן [מסנן ומנפה], אמר לו גדעון

לאביו אבא זקן אתה אם יבואו המדיינים לא תוכל לנוס, לך אתה ואני אחבוט במקומך, וכיון שעשה כך אמר המלאך קיימת מצות כיבוד אב ראוי אתה שיגאלו בני על ידך. וכלפי שאמר לו המלאך ד' עמך גבור החיל השיב גדעון למלאך: "ויאמר אליו גדעון בי אדני ויש ד' עימנו ולמה מצאתנו כל זאת ואיה כל נפלאותיו אשר סיפרו לנו אבותינו לאמר הלא ממצרים העלנו ד' ועתה נטשנו ד' ויתננו בכף מדין", והביא רש"י מהמדרש "פסח היה, אמר לו אמש הקרני אבא את ההלל ושמעתיו שהיה אומר בצאת ישראל ממצרים, ועתה נטשנו, אם צדיקים היו אבותינו, יעשה לנו בזכותם, ואם רשעים היו כשם שעשה להם נפלאותיו חנם כן יעשה לנו ואיה כל נפלאותיו", גדעון טוען למלאך שמן הראוי שיעשו לישראל ניסים כמו שנעשו במצרים, על אף שאינם ראויים לכך.

עד עכשיו גדעון דיבר עם המלאך, מכאן ואילך הקב"ה בעצמו מדבר עם גדעון: "ויפן אליו ד' ויאמר לך בכחך זה והושעת את ישראל מכף מדין הלא שלחתיך", כתוב במדרש כיון שלימד סנגוריא על בני ישראל אמר הקב"ה חייך למדת סנגוריא על בני כדאי אתה שאדבר עימך, לכן כתוב ויפן אליו ד' ומתחילה היה ע"י מלאך וזהו בכחך - בזכות שלימדת סנגוריא, שאמר שראוי שיעשו ישועה.

רואים כאן איך מן השמים ממתינים לאדם שתהיה הזדמנות שיתאפשר איך להועיל לנו, למדנו כמה מן השמים ממתינים למצוא זכות, בני ישראל זועקים וכבר נשלח מלאך, והמלאך כבר יושב תחת העץ וממתין שתהיה זכות, ברגע שיש זכות של כיבוד אב המלאך כבר מדבר עימו, וברגע שזכה ללמד סנגוריא הקב"ה כבר התגלה אליו הקב"ה עצמו.

אחר כך כתוב שביקש גדעון סימן שד' מדבר עימו:

"ויאמר אליו אם נא מצאתי חן בעיניך ועשית לי אות שאתה מדבר עימי" ... והקריב קרבן ולאחר שעשה כן, כתוב וירא גדעון כי מלאך ד' הוא, עיי"ש באריכות, ויש שם אריכות בדברי הנביא עוד שנצטוו בלילה ההוא כמה מצוות בהריסת מזבחות הבעל והאשירה וכן כמה מצוות בהוראת שעה להקריב את פר העבודה זרה לשמים שלא כדין תורה, וכמבואר בתמורה כ"ח ב' ששמונה דברים הותרו באותו הלילה.

ולאחר מכן מדין ועמלק ובני קדם נאספו יחדיו להלחם בישראל, וגדעון יוצא למלחמה עימם, וכמבואר בשופטים שם פרטי הענין, וכשיוצא גדעון הוא מבקש סימן מהקב"ה: "ויאמר גדעון אל הא-לקים אם ישך מושיע בידי את ישראל כאשר דיברת".

וכתוב מהו הסימן "הנה אנכי מציג את גזת הצמר בגורן, אם טל יהיה על הגיזה לבדה ועל כל הארץ חורב, וידעתי כי תושיע בידי את ישראל כאשר דברת", שרק על הגיזה יהיה טל, וכל השאר יהיה יבש.

"ויהי כן, וישכם ממחרת ויזר את הגיזה וימץ טל מן הגיזה מלוא הספל מים", רק הגיזה התמלאה מים.

"ויאמר גדעון אל האלקים אל יחר אפך בי ואדברה אך הפעם, אנסה נא רק הפעם הגזה יהי נא חרב אל הגזה לבדה ועל כל הארץ יהיה טל", ביקש פעם נוספת שיהיה סימן הפוך שרק הגיזה תשאר יבשה וכל השאר יהיה טל.

ויעש א-לקים כן בלילה ההוא ויהי חרב אל הגזה לבדה ועל כל הארץ היה טל".

וצריך להבין מה הענין שהוצרך סימן והיפוכו, שבתחילה מבקש שהכל יהי יבש ואח"כ הפוך, אם אינו מסתפק בסימן אחד מה עוזר לו שתים, ומבואר שהסימן הראשון לא הצליח כ"כ אמנם הגיזה היתה מלא הספל מים, אבל לא כתוב שכל השאר היה יבש, וזה לא כפי שביקש שיהיה חורב בכל הארץ, וביארו בגמרא הטעם לפי שזה לעשות רע לעולם שלא יהי טל ואין הטל פוסק, ולכן רצה סימן אחר שיצליח, שביקש שרק אצלו לא יהי טל, וכך היה.

ובמדרש נתבאר בזה עוד שבפעם הראשונה כתוב ויהי כן לא הוזכר שם שמים, ובפעם השניה ויעש אלקים כן שאין הקב"ה מיחד שמו על הרע שאמר לו הקב"ה לגדעון הכל בצרה מחמת שאין טל ואני איחד שמי וכתוב לא יגורך רע אבל בפעם השני שביקש שיהי טל על כל הארץ הוזכר שם שמים, לכן כאן כתוב ויעש א' כן.

ובמדרש יש דברים נוספים שאמר לו הקב"ה אני אמרתי אהיה כטל לישראל ואתה אמרת יהי חורב לכן כתוב ויהי כן שמעצמו נעשה, וכן כתוב בירמיהו כשהיא מדבר דברי נחמות היה מיוחד שם שנאמר כה אמר ד' זכרתי לך חסד נעזריך וגו' הזכירו בזה שם שמים, אבל בדברי התוכחה כתיב דברי ירמיהו, וכן אצל משה על כל דבור ודבור כתיב וידבר ד' וכשבא להוכיח כתיב אלה הדברים אשר דיבר משה וגו'.

רואים איך שמחזירים מן השמים שיהי זכות ויוכלו להיגאל!.

והנה אין אנו יודעים הנהגות שמים אבל אנחנו רואים מהדברים הנ"ל איך שמחכים למעשים שלנו ושיהי' זכויות שיוכלו להיגאל בזכותם.

ב. לשמור עם הקשיים המזדמנים

איתא בזוהר שלפעמים כשעתידיה לבא צרה לעולם, הקב"ה שולח מתנה למי שהוא אוהבו, ומהי המתנה, הוא מזמין לו עני כדי שיגמול עמו חסד ויהיה לו זכות ועי"ז ינצל, יש לראות את הדברים הללו בהסתכלות הנכונה, לפעמים כשמזדמן לאדם לגמול חסד עם אדם אחר בגופו או בממונו, הוא רואה זאת כהטרדה, ואילו היה יודע שזהו ה"דורון" שהקב"ה שלח לו כדי להועיל לו, הוא היה מקבל אותו בכבוד גדול, "ברוך הבא".

זה לשון הזוהר פרשת וירא דאפי' בזמנא דבעי למידן עלמא איהו גרים למאן דרחים ליה למזכי במלה עד לא ייתי ההוא דינא לעלמא, דתנינן בשעתא דקודשא בריך הוא רחים ליה לב"נ משדר ליה דורונא ומאן איהו מסכנא בגין דיזכי ביה וכיון דזכי ביה איהו אמשיך עליה חד חוטא דחסד דאתמשך מסטר ימינא ופריש ארישיה ורשים ליה בגין דכד ייתי דינא לעלמא ההוא מחבלא יזדהר ביה וזקיף עיניו וחמא לההוא רשימו וכדין אסתלק מניה.

ובגמ' שבת קנ"ז ב': ומדר"ע נמי אין מזל לישראל דר"ע הו"א ליה בריתא אמרי ליה כלדאי ההוא יומא דעיילה לבי גנא טריק לה חיזיא ומיתא הוה דאיגא אמילתא טובא ההוא יומא שקלתה למכבנתא דצתא בגודא איתרמי איתיב בעיניה דחיזיא לצפרא כי קא שקלה לה הוה קא סריך ואתי חיזיא בתרה אמר לה אבוא מאי עבדת אמרה ליה בפניא אתא עניא קרא אבא והוה טרידי כולי עלמא בסעודתא וליכא דשמעיה קאימנא שקלתי לריסתנאי דיהבית לי יהבתי ניהליה אמר לה מצוה עבדת נפק ר"ע ודרש וצדקה תציל ממות ולא ממיתה משונה אלא ממיתה עצמה, [לא ממיתה משונה - ומיהו, מיתה הגונה ימות, אלא, ממיתה עצמה מצלת ונותנת חיים. כלדאי - חוזים בכוכבים. דצתא - תחבתה. למכבנתא - נושקא של זהב שיש כמו טס בראשה, - רש"י].

מבואר כאן ששולחים לאדם זכות לפני הפורענות כדי שיגן עליו בזמן הפורענות. וכן כל הקשיים המזדמנים ובפרט מה שמצוי לרוב במצבנו כיום, יש לדעת להעריך התועלת העצומה בקשיים הללו, ובפרט במעלה של השתתפות בצרת הכלל.

ואמרו בירושלמי פ"ק דסוטה ה"ז מנין לפרוטות קטנות שהן מצטרפות לחשבון מרובה תלמוד לומר אחת לאחת למצא חשבון (קהלת ז') בנוהג שבעולם אדם נכשל בעבירה שחייבין עליה מיתה בידי שמים, [ביצד מתכפר לו] מת שורו, אבדה תרנגולתו, נשברה צלוחיתו, [נשברה ביצתו] נכשל

באצבעו, [יצאת ממנו טפת דם מקצת נפש ככל הנפש, חדא מן הכא וחדא מן הכא] והחשבון מתמצה.

למדנו מכאן איך שמצטרפים כל מיני פגעים קטנים לחשבון גדול להצילו מעונש מיתה, ואילו ידע האדם מתחילה העונש שנגזר עליו, ואח"כ היו נותנים לו את האפשרות לפדות את העונש בפגעים אלו, הרי ה' שמח בהם שמחה גדולה, ולא ה' מרגיש בהם יסורים כלל, וכשמחת החולה המסוכן שמצא תרופה למכתו, שאינו משגיח על מרירות התרופה כלל, אלא שזהו גופא החסד הגדול שעושה הקב"ה עם האדם שאינו מגלה לו תמורת מה באו היסורים, שרק עי"ז יש נכח היסורים הקטנים לכפר, כי בזמן שהאדם לא יודע גודל הרייזח שבהם, הרי הם מצערים אותו, אבל אם ה' יודע סוד תיקונם הרי לא ה' לו בזה סבל, וה' צריך כפל כפלים של יסורים לכפר מעט, אבל החכם המאמין יודע שכל מאי דעביד רחמנא לטב עביד, ומתבונן מיד ברייזח שיש לו מן היסורים, ואע"פ שאין לו צער כ"כ אחרי ההתבוננות הזו, מ"מ מוריד לו הדבר מחשבון העוונות כאילו לא התבונן, כי זה סיגל לעצמו מאמונתו וחכמתו וזהו זכותו משלו.

מבואר בדברי הירושלמי הנ"ל, שאדם לו עונש מיתה מרחמים עליו מן השמים לצרף לו את זה ע"י כמה ייסורים קטנים ומצילים אותו מהמיתה, וחייב מיתה יתכן לאז דווקא כגון מחלל שבת וכיו"ב, אלא כגון הלכנת פנים והונאת דברים שנאמר בזה וחרה אפי והרגתי בכם וגו', וכשמרחמים על האדם גובים ממנו את זה קצת קצת.

והנה יש לשים לב כהיום שהעולם בצרה ובדרך הרגיל אדם שמרגיש שאין לו וחסר לו הרי הוא כועס ומתלונן או מצטער למה חסר לו, ואם היה יודע שאוספים לו את הצער הזה ובזכות זה הוא ניצל או שנותנים לו הזדמנות לעשות איזה חסד או הזדמנות להבליג באיזו מריבה ולשתוק, אילו היה יודע כמה שזה חוסך ממנו צער, כמה ניצל על ידי כך ממיתה מבלי להתייגר בבידודים וכיו"ב, היה קופץ על זה כמוצא שלל רב,

הנה חזינן איך שהקב"ה ממתין שהאדם יעשה איזה מעשה טוב, איזה כיבוד אב, איזה לשון טובה, איזה לימוד סגוריא, ובזכות זה המלאך מדבר עמו, ובזכות זה הקב"ה מדבר עמו, בזכות זה מציל את ישראל, איזה מעשה צדקה שבזכות זה ניצל, איזה כמה חוסר נעימות אחת לאחת למצא חשבון שבזכות זה ניצל ממוות, אדם נמצא במצב של לחץ ופאנוס גם דבר זה אין לו, וחושב לעצמו איך יתכן גם צער זה בנוסף לכל, והאמת היא להיפך למצא חשבון.

ובמצבנו כהיום יש אנשים אשר נמצאים מחוץ לבית ובסבל גדול, אם היה יודע שע"י הצער המועט הזה חוסכים ממנו את הכל היה שמח באלו היסורים והיה מרגיש שהכל עם רווחים, וכשמרגיש

צער במצבים של לחץ וחסר, לא ירגיש שלוקחים לו משהו אלא שכל זה למצות את החשבון ולהגן עליו, ואם זימנו לו לעשות חסד או להבליג באיזו מריבה הרי זה יגן עליו כפי שהובא בזוהר הנ"ל, וגם שבמידה שאדם מתנהג נוהגים עימו ואם הוא מתנהג בחסד לפנים משורת הדין, ינהגו עימו ג"כ במדה זו.

ויש עוד ענין שמי שמשותף בחלק מצרת הציבור הרי הוא מוגן יותר שהוא ג"כ משתתף בצער הציבור ועימו אנכי בצרה, ומי שיושב כשאנן מחוץ לענין הוא במצב גרוע יותר, ואלו היסורים והרגשת החסר זהו שמועיל לאדם גם למצות את החשבון וגם שלא יהיה לגמרי מחוץ לצרת הציבור.

כיוצא בדבר כאשר שולחים לאדם הזדמנות של שתיקה בזמן מריבה, ובפרט במצב כהיום של קשיי הפרנסה המצויים, ובפרט הקשיים שבתקופה זו שחסרים מצרכים רבים, כמו שאמרו בגמ' שאין מריבה מצויה בביתו של אדם אלא על עיסקי חיטים ואמרו זה על הפסוק השם גבולך שלום חלב חיטים ישיבעך, שכיון שמצוי החיטים יש שלום, וכשיש חסר יש מריבות, ובהזדמנות זו שהחסר מצוי, ויש לחצים מהרבה מובנים זהו ההזדמנות לשמור על שלום ולהכיר ברווחים שבזה שכל אלו הדברים הם רק רווחים להגן על האדם מן הפורענות, ויש להתייחס לזה בהתייחסות הנכונה הזו, שבזכות זה החשבון מתמצא בלי היסורים הגדולים. להתרגל להתייחס לדברים בצורה הנכונה, להשמיע דברי חיזוק ואמונה ובטחון ולקבל באהבה ובשמחה.

היסורים חלקם של בני ככל הדורות ובאמת שהסבל אצל בני אינו דבר חדש, אלא זהו חלקם שהיה בכל הדורות, שתמיד סבלו מהגוים ורדיפות ועם ישראל רגיל בזה, והנה אנו נמצאים בימות המשיח ובגמ' אמרו שבימות המשיח יהי צרות, כמו שאמרו ייתי ולא אחמיניה ועוד, ויש מקום לחשוב שזה בא כבר בפזיז במשך הדורות, שהרי אמרו אלפים שנה ימות המשיח, וכשאמרו כן בגמ' היה בתחילת הזמן, אבל עתה יתכן שזה בא בצירוף הפורענויות שבכל משך הדורות, ולא שהכל צריך עדיין להתקיים, גם בזוהר מוזכר שהחליפו משמים את סבל ימות המשיח בעניות, שדרשו על הפסוק והשיבך ד' מצרים באניות, באניות היינו בעניות, והשיבך ד' מצרים היינו שיעשה לנו ניסים כמו שהיה במצרים, כמו שנאמר כימי צאתנו מארץ מצרים אראנו נפלאות, וזה יהי בזכות העניות.

ג. רואים בחוש ההכנה לביאת משיח

וכשמתבוננים רואים בחוש איך שגורמים ההכנות לביאת המשיח, שבכל הדורות לא היה מצב כזה שעם ישראל מתישב בא"י בטוב ותמיד ניסו להתישב ונחרב והוסיף החורבן יותר ויותר, וכמ"ש הרמב"ן כשהגיע לארץ מצא בירושלים רק שני צבעים, וכהיום פתאום פורח הישוב בא"י דוקא לאחר החורבן שהיה ליהדות באירופה, וזהו דבר שלא היו מאמינים בכל הדורות שיתכן מצב כזה שיתישבו היהודים בא"י, וכ"ז מוכיח את ההכנות לימות המשיח שהכינו כאן את ישראל כבר כשמונים שנה שיהיו ראויים לקבלת פני משיח, ונשארו כאן רק העני והדל כמו שאמרו בזוהר שיגאלו בזכות העניות, וזהו ההכנה למשיח כמו שכתוב שגוג ומגוג יבוא על בנ"י בא"י וכל הדורות לא היו יכולים להבין את הדבר הזה על מי הוא בא בא"י ומי מבנ"י נמצא בא"י וכהיום רואים שדוקא לאחר החורבן הכל חוזר לפרות.

גודל הגלות הרוחנית בדור זה

ואמנם מתרבה הגלות הרוחנית של עם ישראל בדורות הללו, וכמו שאמר מרן זללה"ה על המדינה שאי"ז התחלת גאולה אלא להיפך הוא סוף הגלות שהסוף הוא החלק הקשה ביותר שתמיד היו היהודים יודעים להכיר וללמד שיש יהודי ויש גוי והתנהגות של גוי זה דבר אחר והיהודים ידעו שאין ללמוד מהם.

אבל כהיום שהכל יהודים נאבד כל המחיצה הזו ומצאנו שאסרו בישולי עכו"ם כדי שלא יהי' מצוי אצל הנכרי, ויבאו להתחתן אתם, ולפ"ז בישוליו של ישראל המחלל שבתות מותר כיון שהגזירה היתה מחמת בתו והרי בתו מותרת, ומיהו הפוסקים נקטו אעפ"כ לאסור כיון שההתחברות תגרום ללמוד ממעשיו, אבל כתב החזו"א שזה רק לאחר שהוכיחם ולא קיבלו תוכחה וכהיום שהם תינוקות שנשבו הוי בקודם תוכחה, וכ"ז לענין האיסור מן הדין, אבל בעיקר תוכן הענין הרי אסרו הבישולים למנוע הקירוב אל הנכרים ובה גם בישראל מומר שייך כל הענין, וזהו קושי הגלות הזו שנוצר טשטוש במחיצות בין השומרי תורה ומצוות לאינם שומרי תורה ומצוות כיון שכולם יהודים.

וכן אמרו בגמ' סנהדרין צ"ח ב' שהפחד מימות המשיח שעתיד הקב"ה לומר הואיל והללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז מפני מה אאבד אלו מפני אלו, וזה מצב שלא היה בכל הדורות שיהיו היהודים

מכריזים בריש גלי שהכל הפקר, ככל הגויים ממש, וזה מצריך למצא זכויות מיוחדות כדי לגאול אותם.

ונתבארו הדברים בארוכה במקו"א.

ד. גדול השלום שמסלק הפורענות

עוד יש להזכיר מה שאמרו במדרשים שכשיש שלום בעם ישראל הפורענות מסתלקות. כתוב בהושע פ"ד חבור עצבים אפרים "הנח לו" שאם אפרים חובר יחד בשלום אע"פ שהם עובדים ע"ז "הנח לו", רבי אומר גדול השלום שאפי' עובדים אלילים ושלים ביניהם כביכול אינו יכול לשלוט בהם, שנאמר חבור עצבים אפרים הנח לו, [היינו אפילו שאפרים הוא "חבור עצבים", דהיינו עבודה זרה, הנח לו], אבל "משנחלקו" מהו אומר "חלק לבם" עתה יאשמו, הוי גדול השלום ושנואה המחלוקת.

עוד ממשיך המדרש בראשית פל"ח שדור ההפלגה היו גרועים הרבה יותר מדור המבול, אעפ"כ דור המבול לא נשתייר מהם פליטה, ודור ההפלגה נשתייר מהם, והטעם מפני שדור המבול היו שטופים בגזל לכן לא נשתייר מהם פליטה, אבל דור ההפלגה ע"י שהיו אוהבים זה את זה שנאמר ויהי כל הארץ שפה אחת לפיכך נשתייר מהם פליטה.

ויתכן שבעוה"ב אמנם גדול עוונם של העובדי ע"ז, ועונשם רב, אבל ההנהגה עם הבני אדם בעולם הזה כפי שהם מתנהגים בינם לבין עצמם, ומועילה הזכות לאלו שנוהגים בשלום להינצל מן הפורענות.

וכן כתוב גבי אחאב שהיו עובדין עבודה זרה, והיה אחאב מושל בכל העולם, ושהיו הולכין למלחמות ונוצחין, משום שלא היו בהם דילוטורין.

פעם שאל מפקד צבא את הרב זללה"ה למה אצל הדתיים מצוי יותר הענינים של בין אדם לחבירו, והשיב לו שאצל הבני תורה האמיתיים אין את זה, וגם אלו שיש אצלם הוא מפני שהיצה"ר לחוץ, שהשומר תורה הוא מונבל וכל דבר אסור לו ולכן כשיוצא שיש דבר שהוא מצליח על האדם הרי הוא מתפרץ בכל כחו, אבל אצל מי שהכל מותר אין לו את הלחץ הזה אז גם בענינים אלו אינו מתפרץ כ"כ כיון שבין כה וכה הכל מותר.

וזה דבר מציאותי שהשומרי תורה נמצאים יותר במתח ולחץ, כמו שדנו בגמ' לגבי פולטת שאחר ג' ימים כתוב שזה מסריח, ודנו שמא אין זה רק בישראל שגופם חם מחמת שהם "דייגי במצוות" שהם דואגים ומצטעררים תמיד מפני המצוות, והצר השני בגמ' הוא שהנכרים ג"כ גופם חם מחמת

שאוכלים שקצים ורמשים, מבואר שבלא אכילת השקצים ורמשים ה"ז בודאי שאין גוף הנכרי חם כגופו של ישראל.

והענין הזה הוא הנבחר בישראל מכל האומות שהגויים בהר סיני לא רצו לקבל את התורה שלא להיכנס ללחץ הזה, אבל עם ישראל אמרו נעשה ונשמע, ידעו שהקב"ה יתן לנו רק מה שטוב לנו. ובאמת שהלחץ הזה עם הזמן נעשה להרגל לאחר שאדם מתרגל נעשה לו משיכה לטוב והוא שמח וחי מזה, ורואים אצל אנשי חסד גם כשאינם צדיקים כ"כ בהרבה תחומים אבל לעניני חסד האלו שהורגלו בהם יש להם משיכה לזה, והם שמחים וחיים מזה, עיקר הקושי הוא עד שמתרגלים במשיכה הטבעית.

ה. סיכום הדברים – להכיר את המצב שאנו נמצאים בו בהיום ולראות הכל בחדר

עלינו להכיר את ההסתכלות הנכונה על המצב שאנו נמצאים בו, ולראות כל קושי שהוא חסד גדול ומקיף מהרבה צדדים שזה ממצה לאדם את החשבון ועי"ז הוא ניצל מן הפורענות, ועוד שלא ישאר שאנן ונפרד מן הציבור שזה יותר גרוע שאינו משותף עם הציבור. וכשמזמנים לו לעשות חסד או להבליג ולוותר הר"ז דורון ששלחו לו מן השמים כדי להגן עליו. וגם שבמידה שנוהג בחדר מתנהגים עמו מן השמים בחדר. כל הקשיים הם הזדמנות ולא עונשים, הנסיונות וההזדמנויות לחדר הם "דורון", הזדמנות להבליג. להכיר את המצב, שאדם אחד יכול להציל את כל כלל ישראל בהתנהגותו, כמו שמובא במעשה דלחלן.

ו. לראות את ההשגחה הפרטית בכל ענין

עוד יש להכיר את ההשגחה הפרטית הנמצאת לכל אחד גם בתוך הקשיים, וכשאדם מתבונן בזה יראה כמה שבכל דבר מחזיקים אותו מן השמים ושומרים עליו, וברורות קודמים היו בנ"א יותר מחוברים להקב"ה בענין הפרנסה שהיו יודעים שכולם תלויים בירידת הגשמים, שזה היה סכנת נפשות שכשלא ירדו גשמים היו מתים ברעב, וכמו שאמרו בגמ' שפעם אחת התענו ולא ירדו גשמים וכשנגמר הצום א"ל ר"א לכו והתקינו קברים לעצמכם וגעו כל העם בבכיה וירדו גשמים, והיה זה מצב שידעו תמיד שחיייהם ופרנסתם תלויה במעשיהם אם ירדו גשמים או לא אבל כהיום אין הגשם חיוני כ"כ, כמו שאמר מרן זללה"ה שכהיום אם לא ירדו גשמים יביאו באניות מחו"ל, ובפרט כהיום שמתפילים מי הים אמנם אפשר שגם כהיום אם כמה שנים לא ירדו גשמים ויתרבה המלח לא יוכלו גם להתפיל, אבל מ"מ המציאות שפחות קרובים לקב"ה מהבחינה הזו שאין תלויים תמיד בירידת הגשם.

ומעלתם של אוכלי המן שהיו תלויים בכל יום בירידת המן, ותלויים בידי שמים כל יום, וזהו קללת הנחש שיהיו מזונותיו מצויים לו ואינו תלוי תמיד בידי שמים.

ובנוהג שבעולם בנ"א רגילים להעדיף שיהי' הכל מסודר מראש, ומתפללים שיהי' פרנסתם מסודרת לתמיד, ובאמת בקשה זו היא לקבל מקללת הנחש, שהמעלה הגדולה היא להיות תלוי תמיד לקבל מהשמים בכל יום מחדש.

שאין זה חיסרון לאדם שיהי' תלוי תמיד בידי שמים, אלא אדרבה כך היא המציאות של האדם שכל זמן שהוא תלוי בידי שמים הרי הוא מקושר יותר ומכיר וזוכר את בוראו יותר, וכיון שהוא מסודר אינו מרגיש שהוא תלוי כל הזמן בידי שמים, והמציאות הטבעית שהאדם שוכח במשך הזמן, וזהו שחייבה תורה לאדם לעלות לרגל ג' פעמים בשנה שהמציאות הזו שבנ"א יושבים איש תחת גפנו הרי הם שוכחים מהבורא, ואין זה עונש לאדם שיהי' תלוי בידי שמים תמיד אלא זהו עזרה לאדם, ואדרבה כשרצו ליתן עונש לנחש קללוהו בזה שמזונותיו מצויין.

ומי שמתרגל להתבונן בזה רואה את ההשגחה הפרטית בכל רגע גם במצבים קשים יותר, וכולם יודעים איך שמזדמנים מאורעות שונים ומיוחדים, שבדיוק הגיע כשכבר חסר או שהספיק לפני שחסר, וזה נתן יד לחולה וזה נזדמן שלא נתן יד, וכיו"ב, והכל בצירופי מאורעות שונים, והמתבונן מרגיש בכל רגע כמה שהכל מוחזק משמים בכל רגע שמחזיקים אותו ומכוונים אותו.

ז. מעשה אחד יכול להציל את כל העולם

ויש לדעת שמעשה אחד של אדם יכול להציל את כל העולם מהפורענות.

ומובא במדרש שהיה עצירת גשמים ודרש אחד האמוראים שישתדלו בעשיית חסד, ושמי שרואה איזה עוול שנעשה יבא להגיד, ואח"כ באו ואמרו לו שפגשו אחד מדבר עם גרושתו ונותן לה כסף, ובאו לומר לו את העוול הזה, ושלח לקרא לו לשאול למה עושה כן, והשיב לפי ששמע בדרשה שאמרו להשתדל בעשיית חסד, ופגש את הגרושה ברחוב וראה אותה בעירום ובחוסר כל וריחם עליה ונתן לה כסף ואע"פ שהם במריבה זה עם זה ונתגרשו הלך ונתן לה לפניו משורת הדין, כי כך אמר הרב לעשות חסד, ואז אמר אותו אמורא לפני הקב"ה תראה איך שמתנהג אדם זה אפי' עם גרושתו שהוא במריבה עמה, ובזכותו ירדו גשמים, רואים שבפעולה אחת של לפניו משורת הדין אפשר לשנות ולהציל את כל העולם.

ויש במדרש מעשה באניה שהלכה לטבוע, ובא אליהו ז"ל לילד אחד שהיה בתוכה ונתן לו מאבני כדכר שיראה אותם לר' יהושע בן לוי, ובזכות זה שהוא יהי' שליח להראות אותם לר' יהושע בן לוי יצילו את כל האניה והזהירו שיראה לו את זה מחוץ לעיר, אמר לו אני ילד ואקרא לו לבא עמי מחוץ לעיר הוא לא ישמע בקולי, והשיבו שהוא עניו גדול והוא יבא אחריו, למדנו מזה שזכות אחת יכולה לגרום הצלה לכולם ושולחים מן השמים זכויות כדי לגרום הצלה, ובזמן זה יש חסר בברכות ותפילות במנין ומן השמים מצפים לכל ברכותיהן של ישראל כמבואר במדרשים, שהם מעמידים העולם.

ה. ידיעת האמונה לעומת "השטן מקטרג בשעת הסכנה"

אמרו חז"ל שהשטן מקטרג בשעת הסכנה, והיינו שאמנם הכל בהשגחה פרטית ואין אדם נענש אלא אם מגיע לו העונש, אבל ההנהגה היא שבזמן שיש סכנה צריך יותר זכויות כדי להינצל מהסכנה.

ובזמן שהיה מחלת שיתוק ילדים היו מפרסמים בעיתון כל יום כמה מתו מהמחלה, ואמר מרן החזון איש זללה"ה שזו כפירה, כי לא מתו מהמחלה, אלא מי שנגזר עליו והגיע זמנו למות הוא שמת, אלא שסיבבו שימות בזו המחלה ומי שלא נגזר עליו לא מת מחמת המחלה, ואמנם רוב המתים נגזר עליהם מיתה בר"ה, ולקיים גזירה זו באה המחלה, אבל יש כאלו שהם היו בכלל בינונים שגזר דינם גבולי, ובזה מצב הסכנה יכול להכריע שלא יצילו אותם מן הסכנה.

ועוד אמר מרן זללה"ה שרגילים לומר שהמטוס נופל ומפיל עמו הנוסעים, ואינו כן, אלא הנוסעים התחייבו ליפול והם משכו עמם את המטוס.

ואמנם הדברים נכונים שהכל בהשגחה פרטית על כאו"א אם נגזר עליו, אבל גם נכונים הדברים שאם יש רק אחד במטוס שזכאי להינצל הרי הוא צריך יותר זכות כדי שיצילו אותו לבדו.

גם היום רואים השגחה פרטית לכל אחד, איך להצילו מן המחלה, ואיך להוציאו ממנה לאחר שנחלה, ובאיזו צורה יקבל את המחלה.

ט. "ואני אקשה את ליבו" ביאור הדברים שלא כפוהו נגד רצונו

כתוב על פרעה שבהתחלה הקשה את ליבו מעצמו ואח"כ משמים הקשו את ליבו, ויעוי' ברמב"ן על התורה שנתקשה בזה מה תובעים ממנו הרי הקשו את ליבו שלא מרצונו, ואם רוצים להענישו אפשר לעשות בלי להקשות ליבו, ופירש הסבר אחד שבמצבו זה היה מגיע לו הדבר, ועוד ביאר שפרעה גם עכשיו לא רצה לקבל עול מלכות שמים, ואם היו מפסיקים המכות לא היה רוצה לשלחם גם לאחר שראה גבורת ד', רק מפני שמתירא מהמכות הרי הוא נאלץ לשלחם, וכיון שהוא באמת אינו רוצה רק שהמכות מאלצים אותו, נתנו לו משמים כוחות וגבורה להתמודד ולאזור אומץ נגד המכות, אבל לא הקשו את ליבו שלא יחזור בתשובה, ומה שלא חזר בתשובה מפני שבאמת לא רצה לחזור בתשובה, ונתנו לו רק את הכוח הפיזי להתמודד עם המכות.

החילוק בין יהודי לגוי בהסתכלות על יסורים

וזהו החילוק בכל מקום בין יהודי לגוי כמו שאמרו בגמ' הנותן סלע לצדקה בשביל שיחיה בני ובשביל שאזכה לעולם הבא, הרי זה צדיק גמור, ובגוי אינו כן, שהיהודי שנותן צדקה למטרה מסויימת ובסוף לא הושלמה המטרה אינו מתחרט על שנתן שלכל הפחות עשה כאן מצות צדקה, אע"פ שלא נתקבלה משאלתו, אבל הגוי מתחרט על שנתן שאינו עושה אלא בשביל מטרתו וכן הוא אצל פרעה שלא אמר שרוצה לשלחם אלא מפני יראת המכות ואף שאמר ד' הצדיק ועוד, לא היה רוצה לקבל בזה מלכות שמים, ועושה כן רק מפני יראת המכות.

פרעה לא הבין כיצד יתכן שהשיעבוד הארוך למרות שבני בכורי ישראל

והנה היהודים במצרים היו משועבדים פ"ו שנה אצל פרעה, [שאף שהיו שם רד"ו שנים אבל השיעבוד היה רק פ"ו שנים משנולדה מרים, כמו שאמרו מרים מלשון מרירות], ועכשיו מגיע משה ואומר בשם ד' שהוא הא-לוקים, והם עמו ומצוה לשלחם, ותמה פרעה על זה, א"כ הוא האמת, איפה היה עד עכשיו, ולמה הניחם להשתעבד עד עכשיו, וגם מובא שע"פ האצטגנינות היתה מצרים בשיא הכוח ולכן סבר שאין כאן אלא כח זמני שעתיד להתחלף, שאם האמת כפי שאומר משה לא יתכן שהיה מניחם להשתעבד כל אלו השנים, אבל האמת שהיה השעבוד

לטובתם של ישראל וזהו התכלית שלהם לצאת מהשיעבוד ולהיות לעם הנבחר, וזהו שמיועד להם

מראש

בברית בין הבתרים, אבל זהו החילוק בין יהודי לגוי שהגוי אינו מכיר מושג כזה להצטער בשביל העתיד, שאינו מכיר אלא בעולם הזה ואינו מתפש בתכלית אחרת, ולכן לא יתכן בדעתו שהיו ישראל משועבדים כאן שנים רבות ודורות שלמים שנשארו כאן ועדיין זה לטובה, ולכן אף שראה גבורת ד' במשך י"ב חודש היה השיעבוד של פ"ז שנה אצלו כהכרח שאין זה אמת ואינו אלא כח זמני שהרי ע"פ האצטגנינות היה שיא הכוח אצל מצרים, וזהו כל מהות היהודי לדעת שהוא נמצא כאן בפרוזדור והכל לטובתו, ואף היסורים שמקבל יודע ומאמין שבאמת הם לטובתו.

אנו רואים ומאמינים שבכל דור עומדים עלינו לכלותינו ובכל מקום שנעשה חורבן במקום א' חוזר לפרוח וצומח ממקומות נוספים, ורואים שבכל האומות לא נשאר שום אומה שזוכרים שזוהי האומה מפעם, ואף הערבים רובם אינם בני ישמעאל, רק מתי מעט נשארו מהם שהובטח להם להתקיים, מזכותו של אברהם ורק ישראל הם שנשארו לפרוח בכל הדורות, וצריך להרגיש הקשר האישי שיש לכל א' מישראל, כמו שאמרו יראה עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, שעניינו שהגאולה היתה לכל אחד ואחד בנפרד שנהיה לחלק ד' ושישראל הם המעמידים את העולם.

ויהר"מ שנזכה לעשות רצונו ולשוב בתשובה שלימה לפניו, ולאכול מן הזבחים ומן הפסחים.

האמת בהרבה עניינים הפוך ממה שנראה

"ויהי שם לגוי" – מלמד שהיו ישראל מצויינים שם"

א. "מצויינים שם" – כשהיו רואים אותם ברחוב יכלו לציין 'הנה יהודי', ראו את היהודים כ'עם' נפרד בתוך העם של המצרים, [שהיה שמם ומלבושם ולשונם משונים מן המצריים, מסומנין היו וידועין שהם גוי לבדם חלוק מן המצריים].

ראו במצרים שהיהודים הם עם שלם, אחרי שנים רבות שהם במצרים, עדיין ניכר לכל שיש כאן עם נפרד, ראו על כל יהודי שהוא שייך לעם היהודי, וזהו ויהי שם לגוי, שהיו לגוי ועם לעצמו.

כשקוראים את הפסוקים על תחילת השיעבוד במצרים ובני ישראל פרו וישרצו וגו' ותמלא הארץ אותם, ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל וגו', לכאורה לפי מה שנראה לבני אדם, בגלל שניכר היה לכל שבני ישראל הם שונים, הם אינם נראים מצריים, הם עם נפרד, לכן חששו מהם המצריים והתחילו להשתעבד בהם, כמו שכתוב במפורש בתורה הנה עם בני ישראל וגו' הבה נתחכמה וגו', ניתן היה לחשוב שאם היו בני ישראל משתדלים להיות פחות שונים מהמצרים, פחות בולטים, היו מתאחדים עם המצרים והיה נמנע השיעבוד, - כך היה ניתן לחשוב.

אבל האמת היא שהכל בדיוק הפוך ממה שנראה בעיני בשר, המצרים לא שנאו את ישראל, אדרבה, הם אהבו אותם, אלא שהקב"ה "הפך" את ליבם שישנאו את היהודים, ורק בגלל שהיו מצויינים שם הם זכו להגאל, וכמו שאמרו במדרש בכמה מקומות "רבי הונא בשם בר קפרא אמר בזכות ארבעה דברים נגאלו ישראל ממצרים, שלא שינו את שמם, ולא שינו את לשונם, ולא אמרו לשון הרע, ולא נמצא בהן אחד פרוץ בערוה".

הדברים מפורשים בתהילים [ק"ה] "הפך לבם לשנא עמו להתנכל בעבדיו", "הפך לבם, הקב"ה הפך את לבם של המצרים שישנאו את היהודים, המצרים אהבו את היהודים * וכמו שכתוב לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו, בני ישראל שיקמו את כל מצרים והעשירו אותה, לא היה להם סיבה לשנא אותם, אמנם הם אמרו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו, אבל זה רק התירוץ שהקב"ה שם לפנייהם, האמת היא שהקב"ה נתן להם שנאה לבני ישראל.

א. כמבואר במדרש שמות רבה "רבנן אמרי למה קראו מלך חדש והלא פרעה עצמו היה, אלא שאמרו המצרים לפרעה בא ונזדווג לאומה זו, אמר להם שוטים אתם עד עכשיו משלהם אנו אוכלים והיאך נזדווג להם, אלולי יוסף לא היינו חיים, כיון שלא שמע להם הורידוהו מכסאו שלשה חדשים, עד שאמר להם כל מה שאתם רוצים הריני עמכם והשיבו אותו, לפיכך כתיב ויקם מלך חדש, ע"כ.

- ובאמת לא היו המצרים נתבעים על כך וכמו שהאריך הרמב"ן שנתבעו רק על מה שהוסיפו להשתעבד יותר ממה שנגזר.

בקובץ אגרות מרן זללה"ה (ח"א ר"ח) מאריך להביא מן הנביאים ומדברי חז"ל שבני ישראל במצרים היו עובדי עבודה זרה... עי"ש, וברמב"ן פרשת בא "ומן הידוע שהיו ישראל במצרים רעים וחטאים מאד".

אפשר להיות במצרים ולחשוב שרואים הכל, הנה המצרים כועסים על היהודים, והכל נראה ברור כל כך, שההתבלטות היא הגורמת את השיעבוד, ולא לדעת שהאמת היא בדיוק הפוך ממה שנראה לעינים, דוקא ההתנהגות הראויה היא זו שגרמה לגאולה, למרות שהקב"ה גלגל גם שהשיעבוד יתחיל על ידה.

ויש בזה דברים נוספים במדרש שמות, שכל השיעבוד החל כשרצו היהודים להתחיל להידמות למצרים:

ויש לבאר שהקב"ה עשה כן כדי לשמור על עם ישראל, לסייע להם להיבדל מהגויים, ובהרבה דורות שנאת הגויים שמרה על עם ישראל שלא להיות כמותם.

ומרדכי לא יכרע

ב. כעין זה במגילת אסתר כשקוראים את המגילה בקריאה פשוטה, הדברים נראים ברורים מאוד, כולם משתחווים להמן, מרדכי אינו משתחוה, המן כועס עליו, ויבו בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו, ולכן הוא גוזר גזירה על כל היהודים.

ומהי האמת? האמת היא שנגזרה הגזירה על כל היהודים דוקא משום שנכנעו והשתחוו לצלם, או משום שנכנעו והשתתפו עם סעודת אחשורוש, ודוקא בזכות מרדכי זכו להנצל, כמבואר במדרש: מי שהיה בשושן ראה דברים ברורים מאוד, כל היהודים בסכנה בגלל מרדכי, והאמת....

ב. ז"ל המדרש "רבנן פתחין פתחא להאי קרא 'בה' בגדו כי בניי זרים ילדו עתה יאכלם חודש את חלקיהם", ללמדך כשמת יוסף הפרו ברית מילה, אמרו נהיה כמצרים, מכאן אתה למד שמשוה מלך ביציאתן ממצרים,

[ר"ל שהראיה לכך היא ממה שמשוה היה צריך למול אותם ביציאתם ממצרים], וכיון שעשו כן הפך הקדוש ברוך הוא האהבה שהיו המצריים אוהבין אותה לשנאה, שנאמר הפך לבם לשנא עמו להתנכל בעבדיו".

ג. בילקוט שמעוני אסתר "מיד רץ אליהו ז"ל בבהלה אל צדיקי עולם ואצל נביאים הראשונים, ואמר להם שמים וארץ וכל צבא השמים בוכים במר נפש וכל העולם כלו אחזתו חיל כיולדה ואתם יושבים ודוממים, אמרו לו מפני מה אמר להם מפני שאכלו ושתו ממשתה אחשורוש והושלמו ישראל לטבח ולמחות שמם מן העולם, אמר משה לאליהו כלום יש אדם כשר בדור, אמר לו יש אדם אחד בהם ומרדכי שמו, אמר להם הודיעו שיעמוד הוא משם ואנחנו מכאן בתפלה ובתחנונים, אמרו לו רועה נאמן כבר כתבו אגרות של כליה על צאנך וכבר היא חתומה, מיד א"ל משה לאבות העולם אם בטיט היא חתומה רחמים נשמעים ואם ברם היא חתומה מה שהיה יהיה, מיד בא אליהו ז"ל אצל מרדכי והודיעו ומרדכי ידע את כל אשר נעשה".

וכיראתך עברתך

ג. הטעויות הללו קיימות בכל שטחי החיים, הנה מבואר בגמרא תענית ח' א' שכל מי שמשפר מעשיו ונעשה יותר צדיק ויותר מדקדק במצוות, מדקדקים אותו יותר מן השמים, והגמרא שם מביאה כמה פסוקים על כך, שכל המצדיק עצמו מלמטה "מצדיקים" עליו את הדין מלמעלה. הרב זללה"ה היה אומר על בעלי תשובה שנהפך עליהם הגלגל – "זהו סימן טוב", אדם שמתקדם ופתאום נתקל בקושי או צרה, הוא נשבר מזה, האם אני לא רצוי? למה יש עלי כעס ומדת הדין, והאמת על פי חז"ל אדרבה, אם הוא כבר בדרגה אפשר לעזור לו יותר להתקדם... אתה מתקדם "ומטפלים" כך זה רק סימן טוב, סימן שמרוצים מההתקדמות שלך.

כשאדם נמצא בתוך הקושי בתוך הצרה, קשה לו לפרש אותה כראוי, הוא רואה אותה כחסרון, אבל אם אדם ידע את הדברים ויאמין בהם, הוא יראה את מצבו בצורה אחרת, אם יספרו לו את אותו הסיפור שלו עצמו על אדם מלפני כמה דורות, ידע בנקל לפרש זאת כראוי, אך כשהמדובר הוא עליו בעצמו, קשה לו לפקוח את העיניים, וצריך התבוננות מקדימה לכך כדי לדעת לראות את הדברים כפי שהם באמת, שמי שמשפר מעשיו לא יתכן שיאונה לו מכך כל רע, וגם אם נראה שהוא נענש יותר, זה דוקא משום שמגיע לו יותר טובות, ועל כן נוהגים כלפיו, כפי שהוא יותר לטובתו.

כשאדם נתקל בקושי זה מראה על קירבתו ושאינו אב הרחמן מצטער עבורו בשביל להיטיב לו, והרבה פעמים דרך רשעים צלחה, וזה ההיפך ממה שנראה לבני אדם המסתכלים על הנהגת העולם כפי דעתם.

'וימררו' – כדי שיגאלו

ד. כיוצא בדבר הקב"ה מבטיח לבני ישראל שיגאל אותם, והמציאות שנראית היא הפוכה וימררו את חייהם נוסף שיעבוד על השיעבוד, עד שאפילו משה רבינו מתפלא על כך "ומאז באתי אל פרעה – לדבר בשמך הרע לעם הזה".

והאמת היא כמו שמבואר שאם לא קושי השיעבוד שנגללו היה אפשר לקצר את ה שנות שיעבוד שנגזרו עליהם, היו בני ישראל צריכים להישאר במצרים עוד כמאתיים שנה לפחות, אם כן נמצא שכל אלו שהתמרמרו על קושי השיעבוד, אם לא השיעבוד לא היו יוצאים ממצרים עד סוף ימיהם, שרק אחרי כמה דורות היה נגמר זמן השיעבוד, ובגלל קושי השיעבוד זכו בני הדור הזה לצאת ממצרים.

צער גידול בנים

ה. בדומה לזה האדם עושה דברים כדי שיהיה לו שקט, כדי שלא יהיה לו עול, בזמן שהפעולות האלו לא רק שלא מועילים כלום, כי כל מה שנגזר על האדם יבא עליו, אלא הם הם המביאים עליו תוספת עול וקושי, ומונעים את הזכות להנצל מהצער.

במכתבי התעוררות ח"א פ"ו א' על המבקשים להמנע מצער גידול בנים, וז"ל "...וכאילו הצער הוא נגרם על ידי הבנים, ולא דעת ולא תבונה לו לדעת כי הצער והסבל שהגיע לו נגזר עליו בראש השנה על מעשיו, והוא מצטרף לכל המאורעות הסובבים אותו, חלק מכאבי הגוף, וחלק מעול מלכות ומעול דרך ארץ, וחלק מקנאה ותחרות, ומשכן רע וכו' וכו', ובזכות צער גידול בנים נבצר מהם אחת הנה ואחת הנה, והרי הוא בא לחסוך צער על ידי מיעוט הזכויות המצילים אותו מהם".

המקבל על עצמו עול תורה

ו. בכל עניני השתדלות ופרנסה הטעות הזו מצויה ביותר, כי בעוד שהאמת היא שהכל שלוח מאיתו יתברך, וההשתדלות מצוה בלבד וכל השתדלות שאיננה מחוייבת היא חסרון באמונה וכמו שהאריך מרן זללה"ה באמונה וביטחון, והשתדלות מיותרת אינה מועילה כלום ורק מביאה את החיפך, הנה בעיני בני אדם נראה ברור לנגד עיניהם הרבה פעמים שהמרבה להשתדל מצליח והממעיט מפסיד, ואינם מבינים שאין שום ריוח בעולם אם איננו על פי רצונו ית'. ובמכתבי התעוררות ח"א פ"ו ג' "...מי כמוך מאמין באמונה שלימה כי לא בכח יגבר איש, וריבוי השתדלות גורם היפך מן המקווה, וכל מזונותיו של אדם קצובין, ובמקומך יושיבך ובשמך יקראוך, לא העדיף המרבה, אלא אדרבה, והממעיט לא החסיר, אלא אדרבה, ואין לנו אלא מצות השתדלות שנצטוינו בה לסייע בהסתר פנים, ועיין רמב"ם שלהי הלכות שמיטה ויובל ה'".

ובאבות פרק ג' "רבי נחוניא בן הקנה אומר כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ וכל הפורק ממנו עול תורה נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ".

ד. וז"ל הרמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק יג הלכה יג "ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להברל לעמוד לפני ד' לשרתו ולעובדו לדעה את ד' והלך ישר כמו שעשהו האלהים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ד' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים, הרי דוד ע"ה אומר ד' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי".

יוסף ושר המשקים

ז. כיוצא בדבר שמענו מהרב זללה"ה על בקשת יוסף משר המשקים, "כי אם זכרתני", שגילו לנו חז"ל שיוסף נענש להישאר בבית האסורים עוד שנתיים נוספות בגלל ההשתדלות היתירה שביקש משר המשקים שיזכרהו, וכמו שביאר מרן זללה"ה באמונה וביטחון, ואם לא היה עושה כן היה יוצא מיד, ואם לא היו מגלים זאת חז"ל היינו אומרים "נס שלפחות הוא ביקש משר המשקים שיזכרהו, כי אחרת עד היום הוא עוד היה נשאר שם", לפי מה שנראה בעיני בשר שר המשקים הוא זה שהציל את יוסף, אבל האמת...

סיכום הדברים

מן האמור נלמד שאדם שמתנהג בעולמו לפי מה שנראה בעיני בשר הוא חי בעולם הפוך, הוא רואה את הטוב כרע ואת הרע כטוב, את המזיק ואת המזיק כמזיק, הוא יכול להתרועץ כל ימיו כדי למצא רווחה, בזמן שהמציאות היא שהפעולות שעושה הם המביאים אותו לצרה, ולעולם לא יוכל לעמוד על טעותו, כי הנה יש לו סימוכין לדבריו, עשיתי השתדלות זו והרווחתי, ומעשה זה וניצלתי, ובגלל שדיקדקתי הפסדתי, ואם לא הייתי לומד כבר הייתי עשיר, והנה פלוני שהערים על הקונים התעשר, ופלוני שפחות מדקדק יש לו נחת מילדיו, ובאמת הכל יכול להיות נכון עד כמה שניתן לראות. [וכמו שמפורש בתורה שפרעה אמר אל עמו הנה עם בני ישראל וגו' פן ירבה וגו' ויקצו וגו', הרי מפורש בתורה שזו הסיבה שהתנכלו לעם ישראל, ומי יעיז לחשוב אחרת, וכן במרדכי והמן כמו שנתבאר].

אבל מהתבוננות בדברי חז"ל במקומות רבים רואים שאין שום קשר בין מה שאנו רואים לבין המציאות, והרבה פעמים המפסיד הוא זה שהצליח בהשתדלותו, ואותו אחד שרע לו הוא המאושר, וכמה חסד כאן בעולם הזה למי שמריעים לו, וכל זה עוד לפני שמזכירים עולם הבא אשר עין לא ראתה.

היחיד שיכול להיות מאושר במעשיו ולדעת שהוא עושה לעצמו את הטוב ביותר בזה ובבא, הוא רק זה שעושה את רצון בוראו, היחיד שיכול לדעת שהרויח מהמשא ומתן שהיה לו עם חבירו הוא רק זה שזיתר, העשיר היחיד הוא השמח בחלקו.

נסתרים דרכי ד' ומאוד עמקו מחשבותיך, ובכל הדורות ראו שהצער והצרה הם בעצמם הביאו וקירבו את הישועה, גם בדברים שלכאורה נראים ההיפך הגמור, ומי שזכה להתחזק באמונה הזו, בלי להבין, זכה בכל עולמו בעולם הזה, ולעולם הבא עין לא ראתה וגו'.
את הידיעה הזו פרעה לא ידע, הוא לא האמין שיכול להיות שמי ששולט בכל העולם יעשה רע לעמו, כי הוא לא האמין שיכול להיות אדם שהטוב ביותר עבורו זה שיהיה לו עכשיו יותר רע, ולכן הכביר את ליבו, עם כל האותות שראה היתה לו כאן קושיא^ה.

ה. ובלי הסבר זה הנהגת פרעה משונה ביותר ובפרט לפי מה שביאר הרמב"ן שהקב"ה לא הכביר את ליבו שלא יבין שצריך לשמוע בקול הקב"ה, וז"ל הרמב"ן "הנה לא רצה לשלחם לכבוד השם, אבל כאשר גברו המכות עליו ונלאה לסבול אותם, רך לבו והיה נמלך לשלחם מכובד המכות, לא לעשות רצון בוראו. ואז הקשה השם את רוחו ואמץ את לבבו למען ספר שמו, כענין שכתוב והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים וגו' ". אלא ההסבר הוא כפי שנתבאר שהיתה לו תמיהה, למה הקב"ה נתן לו להשתעבד בהם קרוב למאה שנה בלי להפריע לו, ולכן הבין שזהו רק מזל שעולה ויש להמתין עד שירד, זה ההבדל בין יהודי לגוי.

